

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК, 27. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 30

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ДРАМА И ПОЗОРИШТЕ У ПОЉСКОЈ.

(Наставак.)

Покрај тих великих позоришта постоји још једно драгоцене позориште, које врши не толико уметничку колико културну мисију. То је народно или пучко позориште, што га је основало „Друштво за трезвеност“ после увођења државног монопола за ракију. У том позоришту служи за похвалу згодан репертоар и јевтине улазнице. Дојакошњи управитељ Маријан Хаваљевић, даровит књижевник, одступа баш сада од управе.

Ваља још додати, да покрај тих сталних позоришта има још неколико путничких позоришних дружина, које јадно животаре. Постоји такођер и једна рушњачка путничка дружина, којој галички сабор даје субвенцију. Не водећи рачуна о својим интересима нису те путничке дружине створиле још никакав савез или удружење. Најбоље стоје, па и у уметничком погледу, дружине које путују и у Русију и које често, између осталих места, одлазе и у вароши Петроград и Лодз, „пољски Манчестар“.

По себи се разуме, да се репертоар пољских позоришта састоји пре свега из домаћих пољских књижевних производа. Одмах за тим долази француска књижевност, јер је у опште пољска култура увек била у тесној вези са француском. Али се брижљиво негује и немачки репертоар, особито последњих десет година, а нарочито у Галицији. На пољској позорници приказују се сва дела Судерманова, више дела Хауптманових, Фулдивих, па понека од Шницлера, Бара, Драјера, Лангмана, Херцла, Хиршфелда и т. д. Од класичних дела дају се чешке и Шилерове драме.

Само у Варшави постоји позоришни пензиони фонд; с тога глумци теже да дођу на ту позорницу, да би се за све случајеве осигурали. Од тога је карактеристична последица, да кракавски и лавовски глумци путују у главну варош конгреске Пољске. У оба галичка позоришта постоји непрестано промена у особљу, или боље речено: глумци иду оном управитељу који им већу плату даје а верни су му дотле, докле им други управитељ опет више не понуди.

Ваља нам овде проговорити коју реч и о некојим глумцима. О преминулим глумцима нећемо ништа рећи, премда би се имало много штошта лепо казати. Али као што је познато: „Са уметниковом смрћу изумира и чар“.

Нећемо овде оцењивати ни госпођу Јелену Модржејевску, највећу пољску трагеткињу у садашњици. Она је једина, коју цео свет признаје и слави. Али она долази на пољске позорнице само као гостица.

Најврсније заступнице и представљачице трагичне уметности на пољским позорницама јесу: Јелена Марцело у Варшави и Ванда Сјемашкова у Кракави. Прва би се могла упоредити од прилике са Аделом Сандроковом — величанствена је у својој нервозној страсти, на пр. као „Месалина“; а друга је права драматска снага, која непосредно из срца извире, па се лепо спаја са природном и појезијом, те тако силно очарава. Госпођа Александра Лиде-ова у Варшави, жена познатог сликара Змурка, најсавршенија је представница женског светског тона и живахне кокетерије. Она тако лепо приказа-

зује Судерманову „Магду“, да је ни сâм песник неби могао бољу замислити. Госпођа Габријела Морска у Кракави такођер је врло одлична глумица, која лено приказује „Офелију“ и улоге те врсте. Морају се споменути као добрe глумице још и го-

спођице: Војновска и Беднаржевска у Лавову. Ваља још похвалити и даровиту глумицу госпођу Теклу Трапсо-Кривалтову у Варшави, која је ванредно добра приказивачица наивних улога.

(Свршиће се.)

ХИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Васантасена“. Староиндијска драма у 5 чинова, од индијског краља Чудраке, за позорницу прерадио Е. Пол. С немачког превео М. Р. Поповић.)

После онога, што је овдје драми написано у броју 28. „Позоришта“, од 24. новембра о. г. било би сувишно оширио говорити о историји, садржају, композицији и технички тога драмског ремек-дела из давне давнице. Можемо само рећи, да нам је приказ те драме на нашој позорници дне 24. новембра (7. децембра) потврдио, да је добар глас те драме у истину сјајно оправдан. У велико смо захвални чести тој управи српскога народнога позоришта, што нам је дала прилику, да видимо ту драму, која је на јуриш освојила све европске позорнице. Гледајући ту драму и слушајући ону узвишену поезију на бини, човек чисто сумња, није ли то какова мистификација, какав ћенијални апокриф којег Шекспирова комада. Та је ли могуће, да је онај погански свет у бајној Индији био пре 2000 година такав, какови су људи у главним цртама и данас код нас у хришћанској цивилизованој Европи? Доиста многи Хришћанин мора се застидити, кад види алtruizam главнога јунака старе те индијске драме, Чарудате (г. Спасић), који као да је своје назоре о алtruизму прпао из узвишене Христове с неба на земљу донесене науке. Колико ли је племенитости и узвишенога поноса у бајадере Васантасене (гђа Бакаловићка) и њене робиње Манданике (гђе З. Добриновићка)! Како ли су малене и ниске према њима и најотменије грчке хетерे у доба Сократа и Перикла! А истом сâм писац те драме, краљ Чудрака; како ли је уман, духовит, узвишен и поетичан!

Човек мора, пишући о тој драми, непре-

станце употребљавати екскламације дивљења, тако је у њој све дивно. Цели је то калеидоскоп разних карактера, већином светлих, у свему доследно окарактерисаних од почетка до краја. Све ћиансе разних индивидуалитета налазимо ту мајсторски диференциране у вешто заплетеном и расплетеном драмском плетиву. Није то досадно декламовање, већ је то жива, занимљива, целовита и јединствена радња, која се развија сасвим тако, као да је писцу била позната Аристотелова поетика и њени прописи о експозицији, конфликту, кулмену, перипетији и завршетку драмске радње; као да су му била позната класична правила о процесу драмске катарзе и бој против захтева јединства времена и места; као да је антиципирао Шекспирску слободу технике. Може ли бити естетичнијег размера међу озбиљним и веселим елементом, него ли је у тој староиндијској драми, пуној и препуној жарке оријенталне поезије, здраве реалистике, племенитог патоса, ведре хумористике, здраве филозофије живота и онтровергне психологије?

И контрастика, и градуација драмске радње и карактеристика толиких лица, све је то сјајно, ћенијално, као да је ћенијални Шекспир реинкарнација краља Чудраке.

Гледајући ту драму, човеку долазе на памет толики призори и лица из Шекспирових драма, тако, да нам је и то доказом оне старе Бен Акибове, да „in ultima analysis“ нема никаква новог на свету, што већ не би у другом облику или у латентном стању постојало већ од искони.

Ето, није ли онај Сантанака у индијској драми неки прототип Шекспирскога Отела и Јара у једној те истој особи.

Али доста о самом комаду. Ко га је видео, биће му и то доста, а ко га није видео,

нека не пропусти, да га види, буде ли и онет приказиван. Сваки реферат, свака критика о њему тек је слаб рефлекс, слаба сенка.

Приказ је за наше прилике био управо леп и хвале вредан у појединостима и у ансамблу. Г. Спасићу добро пристаје сентиментално-декламаторна улога Чарудате, те ју је он отмено и лепо приказао. Исто тако заслужује похвалу и гђа Бакаловићка, која је у уз洛зи бајадере, у моментима поноса и у моментима љубавнога заноса, сентименталности и нежности била једнако добра, баш као и гђа Добриновићка у уз洛зи робиње Манданике. У духовитим дијалозима о женама и мушкарцима били су изврсни и гђа Добриновићка и г. Дињић у узлови пријатеља Чарудатина, брамана Мајтреје. Он је остао једнако снажан и у уметнички одмереном полуконверзационом, полу-декламаторском тону и у оном дивном призору, где га Манданика соколи, да устанком спасе свога пријатеља Чарудату и народ од тираније Санстанакове, те је и тиме доказао, да мушкарац тако лако и на час не малакши као женско.

Изврстан је био г. Васиљевић у својој по замисли пишчевој несимпатичној узлози. Он је и јагонске и отескне прте те улоге једнако изврсно приказао, а његова декламација је у оштите позната као најбоља и по умерености патетике и по чистоћи и јасноћи изговора и по доброј акцентуацији.

Г. Душановић је и овај пут своју улогу врло добро извео; њега бисмо доиста радо видели и у већим улогама.

Г. Матејић лепа је појава на позорници; и он и г. Виловац лепо су се и овај пут понели у улогама заповедника градских стражара.

А што да речем о малом Л. Бакаловићу, који је своју улогу Чарудатина сина Рохазена, за чудо добро приказао. И акцентуација и гликост гласа и кретња управо задивљује. Тако ваља: *ab initio leonem*.

Једном речи: то бијаше изврстан комад, изврстан приказ и изврсно посјећено позориште.

— Ј. Хр.

ПОЗОРИШТЕ.

(Из живота једног славног позоришног управитеља.) Приповеда се, да је један француски

министар, тражећи управитеља за француско народно позориште, рекао о једном препорученом му управитељу: „Чуо сам много доброг њему, али нит је сед нити ћелав, дакле не може бити савестан управитељ.“ Међутим недавно преминули управитељ једног позоришта у Лондону, који се звао Маплесон и који је био на великом гласу, није одговарао тој карактеристици француског министра. Маплесон био је човек мирне и хладнокрвне нарави и познавао је сваког глумца у душу, а знао је како ваља поступати с публиком. Кад се у своје време учила опера „Фауст“, старао се Маплесон више недеља пре представе за реклами, али улазнице нису пролазиле. С тога на три дана пред представу иста не на позоришту таблицу, на којој је било писано: „За прве три представе распродана сва кућа“. Међутим је његово особље сва три дана делило својим знанцима по вароши улазнице. Већ другог дана онколео је позориште силан свет и тражио карте, али их није добио. Но за четврту представу и све даље било је позориште сасвим распродано, па се „Фауст“ певао још неколико недеља пред пуном кућом. — Једном се певао „Риголето“. Први певач Монгини разљути се наједаред и не хтеде да пева. Почеко је викати на гардеробара, наводећи, да му је покварио костим. Маплесон оде у певачеву гардеробу и рече му: „Не љутите се, гардеробара сам одпустио, па и његову кћер, која пева у кору.“ Монгини уђута и одмах ишаће на позорницу, па је певао. После представе замоли управитеља, да опрости гардеробару. „Већ сам га отпустио“, — рече мирно управитељ; — „али кад ви желите, узећу га онет.“ Гардеробар међутим о свему томе није ништа знао.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа)

У уторак, 27. новембра (10. децембра) и о други пут: „Мадам Сан-Жен“. Комедија у 4 чина, написали В. Сарду и Моро, превео Н.

У четвртак, 29. новембра (12. децембра) први пут: „Епидемија“. Драма у 4 чина, од М. И. Расудова, с руског превела Зорка Добриновићка.

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

20. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 12.

У Новом Саду, у уторак, 27. новембра (10. децембра) 1901.

→ ПО ДРУГИ ПУТ: ←

МАДАМ САН-ЖЕН.

Комедија у 4 чина, написали В. Сарду и Моро, превео Н. — Редитељ: Динић.

Особе у првом чину:

Катарина Илине, газдарица	
перионице	— — — — — М. Марковићка.
Лефевр, наредник	— — — — — Спасић.
Фуше	— — — — — Динић.
Гроф Најперг	— — — — — Марковић.
Тоанонова	— — — — — З. Добриновићка.
Ларусова	— — — — — Д. Матејићка.
Јулија	— — — — — Л. Вујићићева.

Винегр, добошар	— — — — — Илкић.
Вабутрен	— — — — — Стојановић.
Русо	— — — — — Слуга.
Жоликер	— — — — — Матејић.
Матје, ћак	— — — — — М. Радошевићева.
Грађани, грађанке, народни војници. Догађа се у Паризу. 10. августа 1792.	

Особе у осталим чиновима:

Наполеон I.	— — — — — Лукић.
Катарина, војводкиња од	
Данцига	— — — — — М. Марковићка.
Лефевр, маршал француски,	
њен муж	— — — — — Спасић.
Фуше, војвода од Отранта	— — — — — Динић.
Марија Каролина, краљица од Напуља	— — — — — Наполеонове
Принцеза Елиза	— — — — — Д. Васиљевићка.
Гроф Најперг	— — — — — Марковић.
Савари, војвода од Ровига,	
министар полиције	— — — — — Николић.
Војводкиња од Ровига, његова жена	— — — — — М. Тодосићка.

Бароница де Билов, дворкиња царице Марије Лујзе Л. Вујићићева.	
Графица Басао	— — — — — Д. Николићка.
Бриго, коморник Наполеонов Ботић.	
Канонвил	— — — — — Матејић.
Мортимер	— — — — — Слуга.
Лорестан	— — — — — Стефановић.
Жасмен, придворник Лефевров	— — — — — Васиљевић.
Денеро, учитељ играња	— — — — — Бакаловић.
Лероа, дворски кројач	— — — — — Ботић.
Коп, обућар	— — — — — Стојановић.
Костан	— — — — — Шиконарија.
Рустан, мамелук	— — — — — Душановић.
Собарица Катарина	— — — — — М. Радошевићева.

Кавалери, госпође. — Догађа се у замку Комијену, у септем. 1811. год.

У четвртак, 29. новембра (12. децембра) први пут: „Епидемија“. Драма у 4 чина, од М. И. Расудова, с руског превела Зорка Добриновићка.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. „Српска зора“. Марш. — 2. Шинцл; „Руска фантазија“. — 3. Фолштедт: „Бесела браћа“. Валиер. — 4. Castaldon: „Musica proibita“.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.